

Az elmúlt negyedév fontosabb eseményei

„Egyedülálló ügy a NATO-csatlakozás”

Az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézete és a Rendszerváltás Történetét Kutató Intézet és Archívum (RETÖRKI) által kiadott, *Brüsszeltől jelentve – Titkos NATO jelentések az átalakuló Kelet-Európáról, 1988-1991* című, Kecskés D. Gusztáv által szerkesztett dokumentumkötetet mutatták be az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpontjában.

Sztáray Péter, a Külgazdasági és Külügyminisztérium biztonságpolitikai államtitkára hiánypótlónak nevezte a kötetet, mely a dokumentumok segítségével átfogó képet nyújt egy nagyon izgalmas korszakról. Az államtitkár maga is három alkalommal dolgozott Magyarország NATO-képviselőjén, legutóbb 2013 és 2018 között. Sztáray Péter egyedülálló ügynek nevezte a NATO-csatlakozást, amely ügyben kivételes módon szinte teljes egység uralkodott a fősodratú politikai elitben. „A kötet remekül mutatja be a brüsszeli szakértők reményét, óvatosságát és a stratégiai átalakulás okozta félelmeit az 1980-as évek végén Közép- és Kelet-Európában beindult folyamatokkal kapcsolatban, utóbbi kapcsán azt említve meg: nagyjából 1994-95-re a NATO végrehajtotta az új helyzet igényelte átalakulást” – hangsúlyozta az államtitkár. Az akkori nyugati gondolkodást komoly „sötétben tapogatózás” jellemezte, kevés és közvetett módon szerzett információk alapján próbálták feltárni, mi történik a keleti blokkban. A szakértők többségét váratlanul érte a politikai átrendeződés, a Szovjetunió felbomlásával és a többpártrendszerrel is csak 1989 tavaszától számoltak. A „negyven évig hibernált nemzetiségi problémák” feltörésétől páni félelem élt e szakértők körében. Bár Magyarországot élvonalnak tekintették, a dokumentumokból kivehető, hogy hazánkkal szemben volt egy hagyományos gyanakvás afelé, hogy az Antall-kormány „soviniszta, nacionalizmustól túlfűtött” irányba vinné el a külpolitikát, holott a kormányzat lépései ezzel szöges ellentétben álltak.

Dr. Fodor Pál, az MTA BTK főigazgatója az esemény házigazdájaként nagyon értékes együttműködés gyümölcsének nevezte a kötetet. A Bölcsészettudományi Kutatóközpontnak kiterjedt a bel- és külföldi kapcsolatrendszere: 57 együttműködési szerződést írtak eddig alá.

Az új kormányok „NATO-ellenszélben dolgoztak” – hangsúlyozta M. Kiss. Sándor, a RETÖRKI tudományos főigazgató-helyettese. A történész szintén kitért a „nacionalizmus” kérdésére. Idézett egy 1990 áprilisában született, a kötetben is olvasható NATO-jelentést: „Magyarország mégiscsak egy nacionalista ország, ahol a kommunizmus kényszereinek eltűnése lehetővé teszi, hogy újra megjelenjen a sovinizmus.” M. Kiss Sándor emlékeztetett e gondolkodás elterjedtségére, Henry Kissinger kötetét idézve, aki 1956 két okaként a magyarországi „szupernacionalizmust” és a szovjet elnyomást nevezte meg. A NATO jelentéstevői számos tévedést elkövettek: az „MDF-centrum” kényelmes többségéről tudósítottak a taxisblokkad után, Gorbacsovra pedig szintén sokáig úgy tartották, „hatalma csúcsán áll”.

Dr. Valki László, az ELTE Állam- és Jogtudományi Karának professor emeritusa könyvbemutatójában kiemelte: a NATO szakértői a stabilitást és a folyamatosságot tartották az átalakulás fő elemeinek, mondván, ha ezek megszűnnek, megfeneklik az egész folyamat, ahogyan ez 1991 nyarának végén, a moszkvai puccs idején fenyegetett. Ennek a gondolkodásnak elemeként említette, hogy a NATO-nak immáron nem agresszióval, hanem a destabilizációval szemben kell tevékenykednie, ezért az is elő-

fordult, hogy a szakértők a folyamatok lassítását javasolták. Sőt a NATO-szakértők 1989 őszén még nem akarták a Varsói Szerződés megszűnését, inkább a kommunista elitek reformereit támogatták. Leszögezte, hogy a kötet kiváló szöveggyűjtemény az egyetemi hallgatók számára is. [Medveczky Attila alapján]

<http://www.retorki.hu/hirek/2019/01/22/a-rendszervaltas-ota-folyamatosan-vadolnak-minket-nacionalizmussal---regionk-kormanyai-nato-ellenszelben-dolgoztak>

Szalai Attila naplójegyzetei

A budapesti Lengyel Intézetben mutatták be Szalai Attila *Lengyel földön* című naplókötetét. Malgorzata Radwan-Wass, a budapesti lengyel nagykövetség első beosztottja és Joanna Urbanska, a Lengyel Intézet igazgatója a szerző Lengyelország iránti elkötelezettségét és „krónikás” munkásságát méltatta.

Kötetet bemutató beszédében Semjén Zsolt miniszterelnök-helyettes felidézte azt az időszakot, amikor „sokak figyelme és túrázó bakancsa” fordult Erdély, valamint Lengyelország felé. „Mindkét úti cél esetén a kirándulás, a szórakozás mellett a kapcsolatépítés is nagy szerepet kapott. A gépkocsikba és a hátizsákokba a személyes poggyászon és a csempészárukon kívül már tiltott szellemi termék is került. Kapcsolatok, barátságok, szerelmek alakultak, amik aztán igen fontossá váltak Ceaușescu Romániájában, és a hadiállapottal sújtott Lengyelországában, sőt komoly jelentőségük volt a rendszerváltozás időszakában is. Szalai Attila kötete ebbe az időszakba kalauzol minket” – fogalmazott. Semjén Zsolt kiemelte a II. János Pál pápa megválasztásáról és lengyelországi látogatásairól, a Szolidaritás küzdelmeiről, az 1989-es fél-szabad választásokról, de az 1989-es, magyarországi Nagy Imre-újrateremtésről szóló tudósításokat is. Felidézte a katolikus egyház erejét, amely még a rendszer fenntartóira is – ahogy Magyarországon, úgy Lengyelországban is – komoly hatást gyakorolt: „A visszaemlékezések közül a legmeghatóbb a hadiállapot bevezetését követő karácsonykor az éjféli mise leírása. Szentestére felfüggesztették a kijárási tilalmat, de a templomokat azért rohamosztagosokkal vették körül. A miséről kitóduló tömegeből »egy feketébe öltözött anyóka lép oda hozzájuk, és tiszta fehér kendőcskén megáldott ostyalapot nyújt nekik. Az egyenruhások zavartan törölgetik a szemüket, aztán lekapva a sapkájukat, elfogadják, törnek belőle, és megölelik az anyót. A kis öregasszony búcsúzóul keresztet rajzol mindegyikük homlokára.«”. „Jó szívvel ajánlom e könyvet mindazoknak, akik a megélt valóság alapján szeretnének elmélyedni az elmúlt negyven esztendő korrajzában, és egy kicsit visszatekinteni saját fiatalságuk idejére!” – fogalmazott a KDNP elnöke.

A bemutatás után Kovács István költő, polonista beszélgetett a szerzővel, a kötet naplójegyzeteiből Gy. Szabó András olvasott fel részleteket. [MTI alapján]

<https://gondola.hu/cikkek/112091-Bemutattak-a-Lengyel-Intezetben-Szalai-Attila-naplojat.html>

Közgazdászok és szociológusok találkozója

A Lóránt Károly által szervezett műhelyvita-sorozat keretében decemberben a vidék helyzetéről szóló előadások hangzottak el. Németh István, a Hangya mozgalom szakértője *Létezhet-e állami szuverenitás önfenntartó kistérségek nélkül* című előadásában az általa kidolgozott, a kistérségi önfenntartást elősegítő új intézményi formát mutatta be, mely egyesíti a modern intézményi formát – virtuális vállalat, virtuális pénz – az önfenntartás közösségépítésével és felelősségi rendszerével. Lantos Tamás, Markóc egykori polgármestere *A vidék viszontagságairól* című előadásában hangsúlyozta, a táj- és önfenntartó falusi munka értelmét veszíti, ha a falusi munkát a falu érdekeitől távoli intézmények által fizetett alkalmazotti munkára állítják át. A falusi munka kiszervezésével a falu, és annak évezredes közösségi és tájfenntartó funkciója is megszűnik. A föld a falu fennmaradása számára továbbra is létkérdés. Az előadások utáni hozzászólások között Patay Vilmos a Hangya mozgalom törekvéseiről, két fiatal östermelő pedig a falu öngyógyító erejéről, létező öntudatáról és újraépíthetőségéről beszélt.

A januári tanácskozáson Platthy Iván *Az egyházak szerepe a magyar társadalomban* címmel tartott előadást. Az előadó történelmi körképet nyújtott a rendszerváltást megelőző idők, majd a rendszerváltást követő évtizedek egyházpolitikájáról, az állam és az egyházak kapcsolatának alakulásáról. Platthy Iván az állam és az egyházak kapcsolatának koordinálására létrejött minisztériumi főosztály szervezőjeként és vezetőjeként személyes élményeiről is beszámolt. Kérdésre válaszolva kitért az egyházak kártalanításának folyamatára, az 1 millió hektárnyi földbirtok még mindig nyitott kérdésére. A hozzászólások hangsúlyozták az anyagi károkon túl az egyház által elszenvedett társadalmi károkat, amelyek elvezettek a társadalmi kohézió megrongálódásához, a hit erkölcsi erejének meggyengüléséhez. A vita során hangsúlyt kapott az is, hogy ez fontos magyarázó erő is lehet abban, hogy hazánkban a rendszerváltás több tekintetben nagyobb károkat okozott, mint azon országokban, melyekben a vallásnak, a hitnek a társadalmi kötőereje erősebb maradt. [Szegő Szilvia, RETÖRKI]

<http://www.retorki.hu/hirek/2019/01/04/kozgazdaszok-es-szociologusok-talalkozoja-a-retorki-ben>

<http://www.retorki.hu/hirek/2019/02/18/kozgazdaszok-es-szociologusok-talalkozoja-a-retorki-ben>

